

SZAKRÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZAKRÁLIS KÖZÖSSÉGEK

Demeter Márton

demeter@komejournal.com

**Korpics Márta: *A késő modern vallásosság közösségi mintázatai.*
Budapest, Károli Gáspár Református
Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2020.**

Korpics Márta neve alighanem ismerős nem csak a hazai kommunikációkutatók, de mindazon szakemberek és érdeklődő olvasók előtt, akik a vallással, szakralitással s szűkebben a zarándoklatokkal foglalkoznak. A szerző a jelen recenzió tárgyát képező munkán kívül számos monográfiával, könyvfejezettel és folyóiratcikkkel büszkélkedhet, egyike a szakrális kommunikáció legismertebb hazai kutatóinak, emellett kiváló és közkedvelt egyetemi oktatóként is munkálkodik az általa képviselt tudományterület népszerűsítésében. Elméleti megközelítése legtöbb esetben – mint a jelen monográfia esetében is – a kommunikáció participációra alapozott felfogását követi, alkalmazza és mélyíti el az általa kutatott területen.¹

Jelen munka ízelítőt ad a szerző eddigi életútja során alkalmazott módszerek széles repertoárjából, hiszen mind elméleti-konceptuális, mind pedig kvalitatív, empirikus részeket is tartalmaz, s ezek szervesen kapcsolódnak egymáshoz. A könyv három fő részből áll, ezek közül az első inkább elméleti, a második és a harmadik rész inkább empirikus anyagot tartalmaz.

Az elméleti szakasz nem csak a szakrális kommunikáció illetve a vallásos közösségek tanulmányozói számára tartalmaz fontos tudásanyagot. Az öt fejezetből álló teoretikus rész első fejezetében a szerző a közösség fogalmának rendkívül széles körű értelmezését nyújtja, s megfontolásra érdemes érveket sorakoztat fel azon állítás mellett, hogy a közösségek értelmezéséhez a kommunikációkutatás által kínált perspektívák igen hasznosak, ha ugyan nem nélkülözhetetlenek. A második fejezet a társadalom és a vallás kapcsolatát diszktálja, valamint a *posztmodern*, illetve *késő modern* fogalmainak különbségét is megmagyarázza, kontextualizálja. A harmadik fejezet kulcsfontosságú történeti anyagot szolgáltat annak jobb megértéséhez, hogy a vallással kapcsolatos társadalmi diskurzus, különös tekintettel a tudományos diskurzusra, hogyan alakult a rendszerváltás után. Ez a fejezet különösen hasznos lehet kom-

¹ A szerző vonatkozó művei – a teljesség igénye nélkül: Korpics Márta (2020) *A késő modern vallásosság közösségi mintázatai*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó; Korpics Márta – Spannraft Marcellina (2020szerk.) *Társadalmi kommunikáció és szakralitás I. Közelítések és mélymerülések*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem; Korpics Márta (2014) *A szakrális kommunikáció színterei: A zarándoklat*. Budapest, Typotex Kiadó; Korpics Márta – Páprádiné Szilczl Dóra (2007szerk.) *Szakrális kommunikáció. A transzcendens mutatkozása*. Budapest, Typotex.

munikációkutatók (és más társadalomkutatók) számára, mert a vallásos (szakrális) kommunikáció tanulmányozásának szakmai története sok szempontból párhuzamosan fut a tudományág általános történetével, intézményesülésével. A negyedik fejezet a teológia és a (társadalom)tudományok megközelítései közti különbségeket tárgyalja, s ami még fontosabb, a két megismerési terület hasonlóságait, közös céljait is megmutatja, elsősorban a hazai kontextusra támaszkodva. Ebben a fejezetben kapnak helyet azok a vallásfenomenológiai értelmezések is, melyek alkalmazhatóságáról a szerző és munkatársai már korábbi köteteikben is meggyőzően érveltek. Az olvasó a Katolikus Egyház kommunikációval kapcsolatos állásfoglalásait is megismerheti, ezzel tágítva a kommunikáció és a média alapvetően társadalomtudományos értelmezési keretét oly módon, hogy abban a transzcendensre vonatkozó konceptuális, leíró s magyarázó perspektívák is megjelenhessenek. A szűkebben vett elméleti alapozás az ötödik fejezetben történik, amikor is a szerző részletesebben bevezeti a kommunikáció participációra épülő elméletének alkalmazását, és érveket fogalmaz meg amellet, hogy ez a kommunikáció-elmélet miért alkalmas a vallási kommunikáció, a vallásos (vallási) közösségek kommunikációjának tanulmányozására.

A két fő részre tagolt empirikus fejezetek különféle kvalitatív módszerekkel végzett kutatásokat mutatnak be, ekképpen ízelítőt nyújtanak abból, miféle módszerekkel lehet – társadalomtudósként, s specifikusabban kommunikációkutatóként – a vallásos jelenségek felé közelíteni. Ha az elméleti rész a vallásos közösségek, szűkebben, a késő modernitás kori vallásos közösségek értelmezési kereteit vázolta fel, akkor az empirikus részekben most azt látjuk, hogyan működnek ezek a közösségek akkor, ha a kommunikációelmélet szemüvegén keresztül tekintjük őket. A bemutatott elemzéseket megismerve az olvasó előtt világossá válik, hogy a kötetben ábrázolt résztvevő megfigyelések megfelelő alternatívái, alkalmas kiegészítői a társadalomtudományokban – kiváltképp a vallásszociológiában – talán jobban elterjedt kérdőíves vizsgálatoknak, s segítségükkel olyan fontos jellemzőit figyelhetjük meg a vallásos közösségeknek, melyeket más módon egészen biztosan nem lenne alkalmunk megismerni. Az empirikus elemzések érvényességi köre – az elméleti részekhez hasonlóan – jóval túlmutat a szakrális kommunikáció vagy akár a zarándoklat témájának szűkebb területén, hiszen a leírások során maguknak a közösségeknek a létrejötte, fennmaradása, erősítése is előtérbe kerül. A participációs elméletet a szakrális kommunikáció területére alkalmazó más kutatókhoz – illetve saját korábbi munkáihoz – hasonlóan Korpics Márta a közösséget eleve szakrális entitásként írja le a *communio* fogalmán keresztül, ami nem értelmezhető a transzcendenssel való tételezett és érvényesnek tekintett kapcsolattól függetlenül. A szakrális tevékenységek ebben a koncepcióban a *communio*-ra való folytonos törekvés felé irányulnak, a *communio* fenntartása általános célként jelenik meg. A *communio*-nak a transzcendens Isteneen kívül az immanensek közösségére is szüksége van, a *communio*-nak nem csak a vertikális – az Istennel való – de a horizontális – a testvérekkel való – köteléke is szükségszerű. Az esettanulmányok megmutatják, hogy – kommunikációs szempontból – ez a két dimenzió, az égi és a földi kötelékek együttesen munkálkodnak a *communio* létrehozásán, fenntartásán, s ennek a dinamikának a zarándoklat egy fontos, ősi, s napjainkban valódi reneszánszát élő formája. A zarándoklat mindig találkozás Istennel és a zarándoktársakkal – kommunikációtudományi szempontból mindezek kommunikatív aktusok, melyek különféle felkészültségekkel – tudásokkal – vannak kapcsolatban. A könyv külön érdekessége, hogy ökümenikus zarándoklatok is bemutatásra kerülnek, melyek a *communio*-nak egy tágabb értelmezését adják. A felekezeteken átívelő közösség – bár jelen pillanatban nem teljesítheti a szűkebb értelemben vett *communio*-ra, vagyis a közös szentáldozásra vonatkozó szakrális feltételek mindegyikét – valós közösség, sőt, valós vallási közösség, ahol az együtt töltött idő hatására a zarándokok kommunikatív felkészültségei egymásra hangolódnak, kialakul a közös sors, a közös élmények s ekképpen a közös felkészültségek egy közösséget kovácsoló tere.

A könyv záró részét a szerző a már több évtizedes hagyománnyal rendelkező Házás Hétvége lelkeségi mozgalom elemzésének szenteli, mindvégig kitartva a kommunikáció perspektíva mellett. Az elemzett lelkeségi mozgalom – a zárandoklatokhoz hasonlóan – szintén két dimenzió mentén kommunikatív: egyfelől a házasság szentségén – a szentségi házasságon – keresztül a transzcendens dimenzióhoz köti a résztvevőket. Másfelől, horizontálisan, a házastársak kommunikációjának fejlesztésén keresztül az a cél fogalmazódik meg, hogy a pár tagjai egymáshoz közelebb kerüljenek, *communio*-juk erősödjék. A házasságban a kereszténység klasszikusan is az istenkapcsolat egyfajta allegóriáját látja és láttatja, hiszen a hűség, intimitás, szeretet mind-mind olyan jellemzők, melyek – ideális esetben – mint az istenkapcsolatban, mind a házastársi kapcsolatban megtalálhatók. Természetesen a konfliktusok, kételyek, elfordulások és visszatalálások szükségszerűen részei ezeknek a kapcsolatoknak, a kommunikáció azonban – legyen az imádság, zárandoklat vagy beszélgetés – a kapcsolatot szorosabbra húzhatja. Tanulva a korábbi fejezetekből, Korpics Márta Házás Hétvége elemzését tehát úgy is olvashatjuk, mint amely egy kétszemélyes zárandoklat, melyet a házastársak együtt járnak be.

A könyv stílusa mindvégig igényes, magával ragadó, közérthető. A munka nem nélkülözi a tudományos alaposágot, ide érve mind az irodalmi áttekintések és konceptualizálás, mind az empirikus kutatás minőségét, ugyanakkor nem tudományoskodó, nem elvont. Olvasása jó szívvel ajánlható nem csak kommunikációkutatóknak, de a vallási élet iránt érdeklődőknek épp annyira, mint a késő modern közösségek működésével, küzdelmeivel és az előttük álló perspektívákkal kapcsolatban tájékozódni kívánó olvasóknak. A könyv a szakrális kommunikáció kutatásában önálló munkaként is nélkülözhetetlen tankönyvként szolgálhat, de kiegészítő irodalomként számos más területen is kiválóan alkalmazható, ide értve mind az elméleti stúdiumokat (vallástudomány, közösségkutatás), mind a kvalitatív módszertant oktató kurzusokat.